

ქ უ დ ო ვ ა ნ ი

(საბავშვო მოთხრობა)

სარდიონი ფრიად ამაყი და თავმომწონე კაცი იყო. დიამბეგობა რომ მიიღო, მაშინ უფრო თავი მოიწონა: სწორედ გაფხორილ მამალ ინდაურს დაემსგავსა. სარდიონმაც სხვა მოხელეებს მიჰბაძა და წვერი შუაზე გაიყო, მოიპარსა. ხელობა ისეთი ებარა, რომ ძლიერ საჭირო იყო ყველას შიში და კრძალვა ჰქონოდა მისი. სარდიონი დიდი კაცი იყო და დიდკაცურადაც ცხოვრობდა, სიმდიდრეც ჰქონდა, ძღვენიც ბლომად მოსდიოდა: რა გინდა, სულო და გულო, რომ იმის საკუჭნაოში არ მოიპოვებოდა: ერბოსი და ყველის გუდები, მსუქანი დედლები, ბატები, ინდაურები, გაფუფქული გოჭები და სხვ. და სხვ. გაზაფხულობით და ზაფხულობით ბაღჩაში განსვენება უყვარდა: დიდ ნიგოზქვეშ იდგა სტოლი და მის გვერდით იყო გამართული ტახტი, ხალიჩაგადაფარებული: თუ ამინდი ხელს არ უშლიდა, დილასადამოთი დიამბეგი ჩაის აქ შეექცეოდა, აქვე ისადილებდა და აქვე წაიძინებდა ჩრდილქვეშ. ეს ხასიათი ჰქონდა. მოჩივრებსაც აქვე მიიღებდა. ბედნიერი კაცი იყო სარდიონი და ბედნიერადაც ჰგრძნობდა თავს. მაგრამ მისმა ბედნიერებამ დიდხანს არ გასტანა. ვისი ბრალია? მე არ ვიცი, თქვენ თითონ განსაჯეთ. ვიტყვი მხოლოდ, რომ საბაზად კაჭკაჭის ქურდბაცაცობა გახდა... იქვე ბაღჩაში, ერთ ბებერ ჭერამზე კაჭკაჭმა ბუდე გაიკეთა: შიგ სამი კვერცხი ჩადო და სამი ბღარტი გამოჩეკა. როგორ უყვარდა კაჭკაჭს თავის შვილები! როგორ ეალერსებოდა, როგორ უფრთხილდებოდა, თავს ევლებოდა: გაფაციცებული აქეთიქით აწყდებოდა, რომ საზრდო არ დაეკლო შვილებისათვის: რა წამს იშოვიდა რასმე საჭმელს მიურბენინებდა თავის ბღარტებს. უნდოდა დაესუქებინა, დაესუქებინა შვილები, მაგრამ თან ეშინოდა კიდეც, რომ ბუდე არავის შეენიშნა, ამიტომ, როცა ბუდეში იჯდა, კრინტს არ დასძრავდა და შვილებსაც კი უშლიდა: ნუ ჟღურტულებთო. ისინი მაინც თავისას არ იშლიდნენ, ასტეხდნენ ერთ ჟივილხივილს, როცაკი დაინახავდნენ დედას, რომელიც იმათთან ბრუნდებოდა ნანადირევით. სარდიონმა არ იცოდა კაჭკაჭის დასახლება მის ბაღჩაში, რადგან იგი მაღლა არ აიხედავდა, იმდენად თავს არ შეიწუხებდა. ისიც კარგად იცოდა, რომ ღმერთი სწყალობდა მაინცდამაინც. მაშ რა საჭირო იყო მაღლა ცქერა? ხოლო კაჭკაჭი ყველაფერს ჰხედავდა, რაც ბაღში ხდებოდა. ადევნებდა თვალს დიამბეგის ქეიფს და განცხრომას. რამდენჯერ მოსვლია კაჭკაჭს პირწყალი, როცა დაუნახავს დიამბეგი ბატკნის ან ინდაურის კანჭის ხვრაში, და უთქვამს თავისთვის: "ას, ნეტავი, ჩემ შვილებს მოუტანაო! ნ ერთხელ დილით, ჩაის შემდეგ, მსახური დიამბეგს საუზმეს უმზადებდა: გადაფინა სუფრა სტოლზე და მოიტანა დანაჩანგალი, პური, ყველი და გაბრუნდა სხვა სანოვავის მოსართმევად. დიამბეგი ამ დროს გაფხორილი ხეივნის ქვეშ დასეირნობდა. კაჭკაჭმა დაინახა სუფრაზე ყველი და პური. სიმსუნაგემ სძლია და მასთან შვილების სიყვარულმა. ჩამოფრინდა, სტაცა კლანჭები ერთ ნაქქერ ყველს და მიურბენინა. თავის შვილებს. ბღარტებს ძალიან გაეხარდათ. იამათ, მაგრამ ვერ ეყოფინათ. დედა ისევ გაფრინდა სხვა ნაჭრის მოსატანად. ისიყო, დააფრინდა ყველის ნაჭერს, და დიამბეგმაც სწორედ ამ დროს არ შეასწრო თვალი! სოსიკა, ზაქარა, ბერუა, თედუა! ყვიროდა გაბრაზებული სარდიონი: ბიჭო, ბიჭო, მოდით აქ! ჩქარა მორჩით! არ გესმით,

რომ გიბრძანებთ? და ვიდრე ბიჭები იახლებოდნენ, დაუწყო თითონ ქვებსა და წიწკრებს სროლა, რა დაინახა ჭერამზე ბუდე, შიგ ბლარტები და მაგვერდით კაჭკაჭი, მისი ყველის ქურდი. დედა არ ინძრეოდა, ვერა სტოვებდა შვილებს, თუმცა სარდიონის ნასროლი კენჭები ხან ბოლოში გაუბზრიალდებოდნენ, ხან მხრებში... ჰაი, შე წყეულო, შე შეჩვენებულო! უყვიროდა დიამბეგი კაჭკაჭს: ჩამოაგდე ყველი, გიბრძანებ, ჩამოაგდე! დიდკიზიროკიანი და ვეებერთელაკაკარდიანი ქუდი უკან კეფაზე ჰქონდა გადაწეული და ძალაუნებურად კადრულობდა მალლა ცქერას. რაკი ვერაფერი შეასმინა ძირიდან კაჭკაჭს, მოიწადინა მალლა ასვლა. აბობლდა ხეზე, ბიჭებს აღარ უცდიდა, უნდოდა თავის ხელით დაესაჯა თავისი შეურაცხმყოფელი. საწყალმა კაჭკაჭმა რა იცოდა, თუ თავზე ასეთი უბედურება დაატყდებოდა?! რომ სცოდნოდა, ახლოკი გაუვლიდა დიამბეგის სუფრას? არ ეგონა, თუ ეწყინებოდა სარდიონს ყველის მოტაცება, რადგან იცოდა, რომ სარდიონს ყველაფერი ბევრი ჰქონდა და დიდი კაციც იყო. რას იკადრებდა კაჭკაჭის დასჯას ერთი ნაჭერი ყველის გულისთვის! არ ეგონა, მაგრამ მოსტყუვდა. სარდიონი თითონ ვერ აბობლდა ხეზე, ჩამოვარდა დაბლა და კინაღამ თავპირიც დაიმტვრია, უფრო ამაზე გაბრაზდა. ან კი რას ავიდოდა ხეზე მისი ფაშვის პატრონი? ქმინავდა დიამბეგი, შუბლზე წურწურით ოფლი ჩამოსდიოდა, ისე დაღალულიყო. დიაღაც არ ეგონა კაჭკაჭს, თუ სარდიონი თავის დიდკაცობას ამას აკადრებდა: ის ჰფიქრობდა, რომ დიამბეგი სულგრძელი იქნებოდა, და როგორც თვითონ ებრალებოდა თავის ბლარტები და უყვარდა, სარდიონიც ისე შეიბრალებდა. მაგრამ მოსტყუვდა. მოდით, მოეთრიეთ ჩქარა!.. არ გესმისთ ჩემი ბრძანება, ბიჭო?! ყვიროდა სარდიონი. მოდით და როზგებიც მოიტანეთ თანა. უნდოდა კაჭკაჭი და მისი ბლარტები გაეროზგა ჯერ და მერე გაეჟლიტა. ბიჭები მოცვივდნენ. სადა ხართ, თქვე მ...ძ...ებო! დაუყვირა იმათ სარდიონმა: არ გესმით, რომ გეძახით!!.. რა ვქნათ, არ გაგვიგონია, ბატონო! მიუგეს მსახურებმა: რას გვიბრძანებთ? იმას გიბრძანებთ, რომ ახვიდეთ აგე, იქ, მალლა, უჩვენა დიამბეგმა თითით ბუდეზე: ბუდე დაშალოთ, კაჭკაჭი და მისი ბლარტები მე წარმომიდგინოთ. აბა, ჩქარა, მორჩით, ამ საათში! ვინძლო, დედა ცოცხალი შეიპყრათ!.. ბიჭები აცოცდნენ ხეზე. კაჭკაჭს გააცივა და გააცხელა შიშისაგან. "ვაიმე, ეს არის, დავილუპეო!ნ ამბობდა თავისთვის. არც ტყუილად. ბიჭები აცოცდნენ. ერთმა მათგანმა ხელი ჩაჰყო ბუდეში, დედაკაჭკაჭმა ჩაუნისკარტა და უკან წააღებინა ხელი. მეორე ბოლოში სწვდა კაჭკაჭსა, ამოიყვანა ბუდიდან, მაგრამ კაჭკაჭი გაუსხლტა და მიეტანა მეორე მის ამხანაგს. იმას კიდევაც ამოეყვანა ორი ბლარტი და ხელში აწრიპინებდა. დედაკაჭკაჭი ხელებში ახტებოდა, ეტანებოდა ჟივილხივილით... უცბად ჩაფრინდა ისევ ბუდეში, იქ ერთი ბლარტი კადევ ეგულეზებოდა, დასტაცა ფრთაში ნისკარტი და აიტაცა მალლა ტოტზე. დაჯდა იქ დაღონებული, გულმოკლული და ადევნებდა თვალს თავის ბლარტების ბედსა. ვინძლო დედაც დაიჭიროთ! შეჰყვიროდა დაბლიდან დიამბეგი. საიდან? არ შეიძლება, ბატონო, იქ კაცი ვერ ავა. უპასუხებდნენ მალლიდან ბიჭები. მაშ, თოფით მოკვლა ხომ შეიძლება?! თოფი, თოფი, ჩქარა თოფი, მანამ გაფრინდება! მოიყვანეთ ეგ ბლარტები აქა! დიამბეგის მსახური ჩამოხობდა ხიდან და მიაწოდა ბლარტები დიამბეგს. იმან ორივე დაბლა დააწყვიტა და თან თავმომწონედ კაჭკაჭს შეჰხედა... დახოცა ბლარტები. ამ დროს თოფიც მოართვეს. დიამბეგმა თოფი დაუმიზნა და ჩახმახი დასხლიტა. კაჭკაჭი საფანტებმა ცოტად ფრთაში და ბოლოზე გაკენწლა, მაგრამ შვილს, რომლის გადარჩენაც უნდოდა, მოჰხვდა

ერთი საფანტი და ისიც მოკვდა. მაინც მკვდარს პირიდან არ უშვებდა. კაჭკაჭი აფრინდა და გაშორდა იქაურობას. მკვდარი შვილი წაიღო და შორს ღობის ძირას დამალა. ისევ მალე დაბრუნდა. მთელი დღე ვაივაგლახით დაჰბრუნავდა თავს ბაღჩას, სადაც დახოცილი შვილები ეგულებოდა. ჰხედავს მალლიდან თავის მკვდარს ბარტყებს, ჰხედავს თავის ბუდეს დაშლილს და მოსთქვამს საბრალოდ. დიამბეგიც ისევ ბაღჩაში სჩანს. სწყევლის, ჰქოლავს და ეუბნება: "რა დაგიშავე ისეთი, შე წაწყმენდილო, რომ შვილები ამომიწყვიტო?! წავიდა დიამბეგი თავის სახლში და კაჭკაჭმაც დრო იხელთა, ორივე ბლარტი წაიღო იქიდან და საცა სხვა მკვდარი ბარტყი დამალა, იქ მიიტანა. იმ ღამეს შვილებთან იყო და მწარედ დასტიროდა თავზე: მეტად შეწუხებული და გულნატკენი იყო. მოსთქვამდა და თან ჰფიქრობდა, როგორ ამოეყარა სარდიონის ჯავრი... დილაზე მეფესთან წასვლა და ჩივილი განიზრახა. უნდა წავიდე, შევჩვილო ჩვენს ხელმწიფეს ჩემი უბედურება. რის მეფეა, თუკი თავის ქვეშევრდომს მფარველობას არ გაუწევს? რათ შევხარო იმის ძლიერებას, რათა ჰქვიან იმას არწივი? ტყუილი ყოფილა იმისი მეფობა, თუ ახლა მე დიამბეგის ჯავრს შემაჭმევს. არა მგონია. რო გაიგებს ჩემ დაღონებას, ჩემ ასე უსამართლოდ დასჯას, როგორ მრისხანედ დაატრიალებს თავის ღამაზე თვალებს, გაასწორებს მხრებს და გადმოსწევს წინ გაუტეხელ გულის ფიცარს. მიშველის. ისა!.. უეჭველად მიშველის!.. უნდა ვაცნობო ბარის სხვა ფრინველთა დაწიოკებაც, როგორ უსამართლოდ გვეპყრობიან კაცნი, გვმუსრავენ, რის გამოც ვეღარა ვმრავლდებით, რომ გავაძლიეროთ არწივის სამეფო... თუმცა შორს. არის მისი სატახტო ქალაქი, ერთ უზარმაზარ, თოვლით გადალესილ მთაზე, სანითსანამდე ვივლი, მანამ არ მივალ იმის სამფლობელოში... რა არის მარტო ბარად ყოფნა, ერთი მთის არემარესაც ვიხილებ?! ამას ამბობდა კაჭკაჭი თავისთვის და აპირობდა დილით მეფესთან საჩივრელად წასვლას. დილაზე ადრინად შვილებს ზოგი ვაზისა, ზოგი კაკლის ფოთოლი მიაყარა. იტირა კარგა ხანს, გული მოიოხა და გაუდგა გზას. სდფლის ბოლოს მისი დეიდაშვილი მზექალი შემოხვდა: დაღონების, მგზავრობის ამბავი ჰკითხა. კაჭკაჭმა ყველაფერი დაწვრილებით უამბო. იმანაც მიუტირა უბედურება და აღუთქვა შემწეობა. ღმერთმა შეაჩვენოს, ცისა და ქვეყნის დამაარსებელმა, ამბობდა მზექალი: შენზე და შენ შვილებზე რა ვაჟკაცობას იჩენდა, თუ ის კაცია და კაცობისა რამ აცხია?! ღმერთმა შენ დაღონებისად ნურა კარგი და კეთილი აჩვენოს. რას გემართლებოდა ის წყეულშეჩვენებული, რომ აგრე დაუღუპიხარ?! ნუ გემინია. წადი, იჩივლე, წადი! ჩვენ მეფეს არ ესიამოვნება ეგ ამბავი და ჯავრსაც ამოგყრის შენი დამღონებლისას. მეც ვეცდები შევაგულიანო და გავამხნეო ფრინველნი სარდიონის წინააღმდეგ. გამოემშვიდობნენ ერთმანერთს და თავთავის გზაზე წავიდენ. კაჭკაჭმა ბევრი ფრინა, დაიღალა და მდინარის პირად დასვენება მოუნდა. მდინარე წყნარად მოკამკამებდა... რა არი, რამ დაგაღონა, დობილო? დაეკითხა მდინარე კაჭკაჭს: შენ წინათაც ბევრჯელ მინახავხარ, მუდამ გახარებული და გალალეული. არ ვიცი, ახლა რა დაგმართნია?... სჩანს უბედურება რამ შეგმთხვევია?! უბედურება მეტიდა იქნება!.. დიამბეგმა დამღუპა, დობილო, დიამბეგმა, დაღუპოს ის ღმერთმა: ამომიწყვიტა შვილები და სახლკარიც დამინგრია: ამიკლო, ერთის სიტყვით, ამიკლო... მე იმის ბაღჩას და ბოსტნეულსა ვრწყავ, მიუგო მას მდინარემ: კარგად ვხედავდი, როცა შენ ბუდეს აკეთებდი ჭერამზე. ვიცი, როგორც ან ბლარტები გამოსჩეკე, სამი ბლარტი გყავდა. ჰო, დობილო, ჰოო, მართალია,

მიუგო მას კაჭკაჭმა: დღეს ერთიც აღარა მყავს ცოცხალი. განა არა, მაშინვე ვამბობდი, რომ შენ ხეირს ვერა ნახავდი დიამბეგის ბაღში, ამბობდა მდინარე: განა ჩემი ძალიან მადლობელია, თუმცა მისი ბაღა და ბაღეულობა ჩემგან ჰყვავის, ჩემგან არის მწვანედ გაღვანებული. ცუდი კაცია, გულღრმე, უმადლო, ალბათ დაუშავე კიდეც რამე. ჩემი დანაშაული ის არის, ერთი ყველის ნავერი მოვპარე, დობილო, ერთადერთი, პაწაწკინტელა, მიუგო კაჭკაჭმა. ეგ ხომ მეც ვიცი. მაშინ მე ვარდებისა და იასამნის გვერდზე მოვწანწკარებდი. სხვა აღარაფერი ვიცი. ერთი ნაჭერი ყველის გულისათვის როგორწაგახდინა იმ უღმერთომ?! რაკი აგრეა, შენ ნუ გეშინია, მე ამოგყრი დიამბეგის ჯავრსა. ერთი ჩემებურად ავდიდდები, ვეცემი იმის ბელელმარანს, სარდაფს და სულ ველად გავიტან, გავაოხრებ და გავატიალებ. მიშველე, მიშველე, შენი ჭირიმე, ერთი სიკეთე მიყავი! ეხვეწებოდა კაჭკაჭი. შვილებს. აღარცკი მოვიგონებ, თუ სარდიონს დაღონებულსა ვნახავ. ეხლა მე საჩივლელად ჩვენ მეფესთან მივდივარ და შენც მოემზადე. უსათუოდ, უსათუოდ. მეც გული მეღრინება დიამბეგზე, სთქვა მდინარემ. კაჭკაჭი გამოემშვიდობა მდინარეს და გასწია თავის გზაზე. ცოტა მანძილი რომ გაიარა, ველი გამოჩნდა. ველზე დაინახა თავთა აუარებელი გუნდი, მოდიოდა მწყობრად, ჟივილხივილით, დაფნაღარის ცემითა. თავთა ფარას ზოგი წინ მოუძღვებოდა როკვატეკვითა. კაჭკაჭი მიხვდა, რაც ამბავი იყო: თავვებს ქორწილი ჰქონდათ: რამდენიმე 1აცნობი თავვი გამოუჩნდა, თითონ ნეფე კაჭკაჭის კარგი ნაცნობი და მეგობარი გამოდგა. ღვინო შეპატიჟეს. რა გაეწყობოდა? იმანაც დალია, ნეფედედოფალი ადღეგრძელა. მგზავრობის მიზეზი ჰკათხეს. კაჭკაჭმა ყველაფერი დაწვრილებით უამბო. ჰაი, ის წყეულშეჩვენებული! იმახოდენ თავვები: კრიჟანგია, ცუდი კაცია. მაგის ყანას ერთ თავთავს ვერ ჩამორჩება ჩვენგანი ვერავინ. ათეულებს ერთ ღამეს არ დასტოვებს კარში, მაშინვე კალოზე მიარბენინებს. მაგრამ აქაც ვესტუმრებით ხოლმე. ის სტუმრობა არაფერი, ახლა გვიყუროს, რა სეირი დავაწიოთ, ჯერ ერთი ქორწილი მოვათავოთ! სთქვეს თავვებმა. თქვენ გენაცვალეთ, თავს შემოგვევლეთ, როგორც თქვენი იმედი მქონდეს, ისე გაისარჯეთ. ეხვეწებოდა კაჭკაჭი. გავისარჯოთო? გავირჯებით კი არა, ერთ ღამეს დავეცემით და სულ ბღღვირსა და ნაცარტუტას ავადენთ. რაც ხელში რამ ებადება, სულ ჩავჭრით და ჩავკემსავთ... გამოემშვიდობა იმათაც და წავიდა. გზაგზა ყველას, ვინცკი შეჰხვდა, თავის ამბავი უამბო, კითხულობდა აგრეთვე მეფის სატახტო ქალაქს. გაგონილი ჰქონდა, შორიდანაც ჰხედავდა, მაგრამ რაკი ტყეებსა და მთებს გაეკიდა, გზას კაჭკაჭი ველარ იგნებდა. ერთ : მთის ფერდობზე, ტყეში, ერთ დიდ თელის ხმელ ტოტზე ძერა დაინახა, გაბურძგულგახეხილი იჯდა და დაბლა ავლებდა რაღაცას თვალს. გამარჯობა, ძერიკო! შეუძახა შორიანხლოდან კაჭკაჭმა. ჰა? ვინა ხარ? რა სულიერი ხარ? შეაჩერა თვალები ძერამ და გაოცებული შეაცქერდა. გამარჯობას გეუბნები და ბოდიშს კი არ იხდი? როგორ არ მიცნობ, ვინცა ვარ? ბარად არსად გინახავარ? მიუგო კაჭკაჭმა. ჰმ, ჰმ, სთქვა ძერამ, გაგიმარჯოს, გაგიმარჯოს! აქ რას დახეტიალობ ამ მთაღრეებში, რატომ ვენახებში არა სჭრიალებ? სთქვა დაცინვის კილოთი ძერამ და თან თავი მაღლა აიღო, ყელი მოიღერა თავმომწონედ. უბედურება მახეტებს, ძერიკო, უბედურება. ხომ გაგიგონია: გავირება მიჩვენე, გაქცევას გიჩვენებო. რა გაგჭირებია ისეთი, რომ აქეთ გადმოვარდნილხარ? კაჭკაჭმა იმასაც უამბო თავისი უბედურება: ეგონა იმისაგანაც თანაგრძნობას გამოიწვევდა, მაგრამ მოსტყუვდა. შენ ვითომ იმას ჰფიქრობ, მეფე უნდა აამხედრო დიამბეგზე შენი

დღაპების გულისათვის? ვინ მიგიშვებს, შე უბედურო, მეფესთან, სულ ტყავს გაგადრობენ?! თუ არ დაგიშლია, ჩვენი მეფე ახლა მთიდან ბარად წამოვა, არა? არ უვარგნია დიამბეგს, თორემ შენც უნდა ზედ მიეყოლებინე. თქვენგან ამოგდებულია ბარი, განა არ გიცნობთ, რა შვილებიცა ბრძანდებით! მინამ პატრონი იგემებს ხილებს, თქვენ ჩამოჰხომავთ და დასტოვებთ კაცს ცარიელს, თქვე. არამზადებო, თქვენა! ახლა მთაში წამოსულხარ, გინდა აქაურობაც აიკლო?!. ასე გაგიხდი საქმეს, შენი ცოდვით სულ ქვა იწვოდეს. ოჰო, ბატონს ჩემს გაუმარჯოს! შე ტკიპებიანო, შენა! განა შენ სხვას უნდა უკიჟინებდე ავზნეობას? შენ რაღა ბელელმარნები გიდგას სავსე? შენც ისე არა სცოვხოვრობ, როგორც სხვა ფრინველები? ჩვენი წესი ეს არის: თუ კაცს რასმე ვავნებთ და ვაზარალებთ, ას რამოდენასა კიდევაც. რამდენ მავნე მწერს, ჭიას და სხვა ქვეწარმავალთა ვჟლეტავთ, რომელნიც კაცისათვის მავნებელნი არიან. არა, მე ჭკუა გამომღევია, რომ შენ საუბარი გაგიბი: ჯერ თავისათვის უნდა იყო, შემდეგ სხვასაც არგო. თავისათვის არა ხარ, სხვას რას არგებ? მაგ ჭკუით დაბერდი, მაგ ქკუით, საცოდავო, საწყალო! სთქვა კაჭკაჭმა და გაუდგა გზას. საწყალო და ქურდო! მიაძახა უკანიდან ძერამ, აფრინდა და მედიდურად დაიწყო ტრიალი, შორიდან არწივი ეგონებოდა კაცსა. მეორე დღეს დილაადრიან გაისმა თოვლიანი მთის არემარეში კაჭკაჭის ჭრიალი: კაჭკაჭის უნახავ კაცს ეგონებოდა, მთაში ურემი ამოუტანიათ და ისა ჭრიალებსო. გაოცებული შეჰყურებდა კაჭკაჭი ამ დიდრონ კლდეებს, ჩაღრმავებულ ხევებს, ზვავებით სავსეთა. ალაგალაგ, სადაც გამშრალიყო, მწვანე ბალახს ეჩინა თავი, იგი ამ ბალახებს ვერ იცნობდა, ბარად არ ენახა: ბუერა, შუპყა, დიყი, ბრძამი და სხვ. გაოცებით შეჰყურებდა როჭოების და შურთხების გუნდსა. ლამაზი ფრინველები ყოფილანო, ამბობდა თავისთვის კაჭკაჭი. მაგრამ ჩვენებურ ხოხობს ვერა სჯობიან სილამაზითაო. როჭოები და შურთხებიც გაოცებით შეჰყურებდენ კაჭკაჭს, არ ენახათ არადროს და სიცილით იხოცებოდნენ მის ხმაზე, კაჭკაჭის ჭრიალზე... კაჭკაჭი ახლო იყო მეფის საბრძანებელზე. აგერ დაინახა კიდევაც სხვა კლდეებზე დიდი და მაღალი კლდე: შავად იყურებოდა და სულ მაღლა რაღაც რუხად (ლეგა) მოსჩანდა... ამ დროს კაკანით პირადმა მორბენალი კაკაბი შეეფეთა წინ კაჭკაჭს. ვინა ხარ, სადაური ხარ, ადამიანო? ჰკითხა მან, საიდან მოსულხარ? ბარიდან გაიხელით, დობილო, მიუგო კაჭკაჭმა, მეფის ნახვა მინდა. სწორედ არ ვიცი, სად მოვძებნო! მასწავლე, შენი შვილების ლხენასა. რატომაც არ გასწავლი, რა ხეწუნა გინდა? უთხრა მას კაკაბმა: იმ დიდ შავ კლდეს ხომ ხედავ? კარგად დააქცერდი. ვხედავ, ვხედავ! მიუგო კაჭკაჭმა. ჰხედავ ზედ კლდის წვერზე, მაღლა, შავად რომ მოსჩანს? ვხედავ, როგორ არა, კარგად ვხედავ. თუ ჰხედავ, ისა ბრძანდება თვით მეფე. რა საქმეზე გარჯილხარ? ჰკითხა კაკაბმა ბოლოს დროს. მაქვს საჩივარი მეფესთან. კაჭკაჭმა უამბო იმასაც თავისი უბედურება. ჩვენს საჩივარს კი არ იღებს, დობილო, და არ ვიცი, შენ რაზ გიზამს. სთქვა კაკაბმა. როგორ, თქვენცა გაქვსთ რამე საჩივარი მეფესთან? ჰკითხა კვალად კაჭკაჭმა... ჩვენც თუ აღარა გვაქვს, მაშ სხვას ვის ექნება? დ მიუგო კაკაბმა. თქვენ რაღასა სჩივით? იმას, რომ მთის ქორები, შავარდნები და სხვანი მუსრს გვაველებენ, გვჟლეტავენ. მე რა გიყოთო, მეფე ამას გვიპასუხებს: მაშ რით იცხოვროს ჩემმა ლაშქარმაო? არ ვიცი, იქნება შენი საჩივარი შეიწყნაროს. კაჭკაჭმა პირდაპირ გასწია და შორიდანვე ამცნო თავისი მისვლა ხმაურობით. არწივი მედიდურად ბრძანდებოდა ტახტზე, დინჯად ასწია თავს მაღლა და თვალები გარშემო მიავლმოავლო. კაჭკაჭმა დიდი მოწიწებით

სალამი მიაართვა. მეფემ ნება დართო და ისიც იმის პირდაპირ კლდის კინჭუხზე ჩამოჯდა. არწივმა კარგა ხანს ხმა არ გასცა. რაო? რა ამბავია, ჭრიალავ? ჰკითხა ბოლოს არწივმა. თქვენი სიცოცხლე და დღეგრძელობა, დიდებულო მეფევ! სთქვა კაჭკაჭმა: თქვენთან გაიხელით, ვიცი თქვენი მეფური გულის ამბავი, რომ არ დამტოვებთ უნუგემოდ და მომცემთ შემწეობას. ჯერ საერთოდ ბარის ფრინველები დაჩაგრულნი ვართ კაცთაგან: გვაწიოკებენ, გვდევენ და მე ხომ დიამბეგმა სარდიონმა ამიკლო, ამომიწყვიტა შვილები და მეც მდევედა მოსაკლავად. თუ აგეთი შეწუხება ადგათ ბარის ფრინველთა, რატომ არ მოდიან ჩემთან საჩივრელად?.. შენ რაღა დაუშავე დიამბეგს ისეთი, რომ მაგრე დაუწიოკებინარ. არაფერი, შენი რისხვა არა მაქვს. მხოლოდ ერთი პაწაწინტელა ყველის ნაჭერი მოვტაცე, შვილები მეხოცებოდენ შიმშილითა, ისიც იმათ გულისთვის შევცდი... სხვებისა რა მოგახსენოთ, თავს შემოგვკლე, ალბათ, ვერა ჰბედავენ: თქვენი. ხათრი და რიდი აქვთ. მეც რის ვაივავლახით გავბედე თქვენი შეწუხება, განა ადვილია მეფის წინაშე წადგომა და მისი თვალწარბში მზერა!.. შენ მძლავრ ნისკარტს და კლანჭებს ვენაცვალე, მეფე ბრძანდები, ჩვენი იმედი, ჩვენი ნუგეში, ვინძლო რომ ჩემი დაჩაგვრა არ შეარჩინოთ იმ უსამართლოს. სამაგალითოდ დასაჯოთ, რომ სხვამ აღარ გაბედოს ფრინველების უღვთოდ დევნა. კარგი, კარგი! დაუძახებ ჩემ ლაშქარს და დავესხმი თავსა. თუ მეფეს არ ეცოდინება ქვეშევრდომთა შეწუხება, მისი რა ბრალია, რომ არ მიეშველოს! სთქვა არწივმა და ნისკარტით მარჯვენა მხარი გაისწორა. არ გაუვლია დიდხანს, რომ მეფის ტახტის გარშემო მოიწყო მოდენა ფრინველთა გუნდმა: სად იყო ამდენი ფრინველი? ბევრს ამათგანს კაჭკაჭი ვერც კი იცნობს. საზარელი, დიდრონი ტანისა არიან: ყაჯირები, სვავეები, გავაზები, შავარდნები და სხვანი. ასტყდა მეფის საბრძანებელში ფრინველთა საზარელი ყატყატი. ჰაერი ზღვასავით ელავდა იმათ ბოლო.ფრთათა ტყლამატყლუმით. გაეგოთ, მეფეს ვიდაც სტუმარი სწვევია ბარიდანაო. ყველას თითო რამ მოჰქონდა ბრჭყალებით მეფისათვის ძღვნად. ბევრმა იმათგანმაც ვერ იცნო კაჭკაჭი. არწივმა გამოუცხადა იმათ სტუმრის მოსვლის მიზეზი და აგრეთვე ისიც, რომ ხვალისთვის სალაშქროდ მომზადებულიყვნენ. მზად იყავით ხვალისთვის ყველანი, სთქვა არწივმა ზავთიანი და ბოხმაგვარის ხმით: უნდა დიამბეგი სარდიონი დაელაშქროთ... შეატყობინეთ ყველას ჩემი ბრძანება. ჩემ ქვეშევრდომს არავის დავაჩაგვრინებ, მინამ ცოცხალი ვარ... და უამბო კაჭკაჭის უბედურება. ფრინველთა ერთხმად თანხმობა გამოუცხადეს. რა ჯურის ფრინველია, ოსტატი, ეშმაკი რამ კი უნდა იყოს! ჰკითხავდენ ერთმანეთს გავაზები და შავარდნები. ჩვენ ვიცნობთ კარგა მაგას. ბარელია, ბარელი... ბევრჯერ გადავურჩენივართ ფათერაკს. კაჭკაჭი ჰქვიან, ამბობდნენ სვავეები: ლეშზე ხშირად გვესტუმრება და ჩვენთან ერთად შეექცევა. თუ ეგ იქ არის, ადამიანი ადვილად ვერ მოგვეპარება სათოფედ. ერთს დაიჭრიალებს და ყველას ზეზე შემოგვშლის. ვნახოთ ბოლო მაღლიდან, რომ ფლატეში ან ჯაგს უკან თოფიანი კაცია მიმალულიუ ძრეელ ყოჩალი და ფხიზელი ფრინველია. სმენა იყოს და გაგონება! სადილად ქველა ჩემთან უნდა იყვეთ! და აფრინდა არწივი. გაშალა თავისი განიერი, ღონიერი ფრთები. თითქო ცას მიეკრაო, ისე მაღლა აფრინდა ფრინველთა წრე შეოავლეს. კარგა ხანს იტრიალეს და ბოლოს ისევ დაბლა დაემშენენ. შემოუსხდენ გარშემო თავის მეფეს, მიიპატიჟეს კაჭკაჭიც, ჩაისვეს შუაში. მოიტანეს მრავალი ფრინველისა და ნადირის ხორცი და გამართეს ნადიმი... სადილზე ბევრი ისაუბრეს, თუ როგორ შეჰბრძოლებოდენ მტერსა... გათავდა ნადიმი და არწივმაც

შიკრიკები გაგზავნა, რომ ვინც აკლდა, ისინიც მოსულიყვნენ. მეორე დილით იმდენი ფრინველთა გუნდი მოგროვდა, რომ მზის სხივები დაჩრდილა: ფრინველთა ყატყატისაგან მთელი არემარე ინძრეოდა. საზარელი და მასთან საყვარელი სანახავი იყო ეს ფრინველთა ბრბო, მათი მოძრაობა, ხმაურობა. ყველას ეტყობოდა. რომ რაღაც დიდი საქმისათვის ემზადებოდა. არწივმა ყველას თვალი გადაავლო, ლაშქარი გადაათვალიერა სათითაოდ და დაარიგა, ვინ როგორ მოქცეულიყო: თქვენ, შავარდენნო, ქორნო და გავაზნო, ეცადეთ, რომ რამდენი კაციც ჩვენ ბრძოლას დაგვიწყებს, იმდენსვე ქუდი მოსტაცოთ. დაიძრა არწივი და მასთან ერთად ფრინველნი. მეფეს ახლო მოსდევდენ შავარდენები, მერე გავაზნი: იმათ მოჰყვებოდენ ქორები მერე ალაღნი და მიმინოები, შემდეგ ყორანნი: ყორნებს უკან ყაჯირები, ყაჯირებს მოსდევდენ სვავნი და სხვ. და სხვ. კაჭკაჭი სულ უკან დარჩა და სიხარულით აღარ იცოდა, რა ექნა. გზაზე ლაშქარს ბევრი მეომარი ემატებოდა. გუშინ რომ ბიაბროდ გახადა კაჭკაჭი, ის ძერაც აქ მოაფრატუნებდა მხრებსა, ფეხის ხმას აჰყვავდა ისიც. მეღაც დაბლა მორბოდა, ეგები მეც რამ. მერგოსო... წინაღამეს საკვირველი საქმე დაემართა სარდიონს. მდინარე მოვარდა, მისი მარანი, ბელელი სულერთიანად წალეკა და წაიღო. ამ ფაცაფუცში რომ იყო სარდიონი თავის ბიჭებიანად, იმ დროს სახლს დაჰსხმოდა თავგთა ჯარი და რაც რამე ძვირფასი ჰქონდა სახლში, ზოგი ნაძღვნივი, ნაფეშქაშარი თუ ნაყიდი, ყველა ჩაეჭრათ, ჩაეკემსათ... მეორე დილით ფრიად შეწუხებული სარდიონი თავის ბიჭებით გაბრაზებული დადიოდა ეზოში, გლოვობდა აუარებელ პურისა და ღვინის დაღუპვას, სახლში ნივთებისა და ტანისამოსის გაოხრებას... ეზოში გაფენილიყო აუარებელი გუნდი ბატებისა, ინდაურებისა, ქათმებისა და სხვ... სარდიონმა არ იცოდა, თუ სხვ. უარესი უბედურება მოელოდა... შორს დაინახა სარდიონმა უზარმაზარ შავ ღრუბელსავით რაღაცა: თითქოს ზღვა გადმოვარდნილა თავის ნაპირებიდანო, ისე მოჩანდა არწივის ლაშქარი. სარდიონს ეზარა ამ სურათის დანახვა. როცა გაარჩია ფრინველთა გუნდი, ბიჭი აფრინა სახლში თოფისათვის. აგერ მოახლოვდა ლაშქარი, თითქოს სეტყვა მოდისო, ჭექაქუხილი ისმოდა. შეუპოვრად მოცვივდენ და დაესხნენ ეზოში ბატების, ინდაურების, ქათმების გუნდს: ბდღვირს ადენდენ ყველას. ჯერ არწივისა, ქორშავარდენების ჯერი არ მოსულიყო. დიამბეგი და მისი ჭიქები უჩხაკუნებდენ თოფებს, მაგრამ არც ერთს არ გაუვარდა, ეს თავგების ბრალი იყო: თოფები "ჩაესველებინათ, რომ აღარ გავარდნილიყვნენ, ყველას თოფები, განა თუ მარტო დიამბეგისა. დიამბეგმა ხმალსაც მიჰმართა, მაგრამ ხმლით რას გახდებოდა. ვინ მიუდგებოდა ახლო: აბა, ჰა, ხმალი შემომკარიო... არავინ. ხმალი გადაავლო. თოფს დაუწყო სინჯვა: ძველი ტყვიაწამალი ამოიღო და ახალი ტყვიაწამლით გატენა. სხვასაც ესევე უბრძანა. იმათ რომ თოფებს დაუწყეს შლა და კუდების გამოგდებინება, ნდროაო!ნ სწორედ ამ დროს უბრძანა არწივმა ქორშავარდენებსა და თითონ გაუძღვა წინ. დაუქროლა დიამბეგს პირველმა და გაჰკრა ბრჭყალი თავზე. მისი ვარსკვლავიანი ქუდი ბრჭყალებში შერჩა და დიამბეგსაც დაუკაწრა თავი. სისხლმა დაუწყო დენა. სხვებმა სხვებს მძჰმართეს. ერთ წუთში მოხდა ეს საქმე. და ყოჩინით გაემართნენ მაღლა. ყველას კლანჭებში ჯურაჯურა ქუდები ეჭირათ. დამარცხებული დიამბეგი და მისი ბიჭები პირდაღებულნი შესჩერებოდენ ამ ამბავს კაჭკაჭი შორიახლოდან სეირს უყურებდა. სიხარულით აღარ იცოდა, რა ექნა. შვილები დაავიწყდა, ახლადდაიბადა. ფრინველნი ნადავლით თავის ბინაზე დაბრუნდენ, და დიამბეგმაც იმავე დღეს, შერცხვენილმა, ქალაქისაკენ გასწია ქუდისა და

ტანისამოსის საყიდლად. ტახტრევანში ცხენები შეაბმევინა და გასწია გაცხარებულმა ლანძღვაგინებით, შფოთით. გზაზე ერთ ადგილას ცუდი გასავალი იყო. დიდი ფლატე, ძირს ღრანტობი... ამ ადგილს რომ მიუახლოვდა, ცხენები უცბად შეფრთხნენ და შუაგულ ღრანტობში ჩავარდნენ. დიამბეგის "კუჩერმან თვალი მოჰკრა მელას, რომელიც ფლატოდან ამოხტა და გაძრიალებული გარბოდა ტყისაკენ... ეს ამბავი მთელმა სოფელმა გაიგო. დიამბეგი მკვდარი წაასვენეს სახლში და მესამე დღეს დაასაფლავეს. ცხენები დახოცილიყვნენ. სარდიონის "კუჩერიც თავგატეხილი ლოგინში იწვა და მწარედ გმინავდა... ფრინველნი გამარჯვებულნი დაბრუნდნენ ნადავლით. ქუდეებიც თან მოიტანეს. არწივმა სარდიონის ქუდი თავის საბრძანებელ კლდის კინჭუხზე ჩამოჰკიდა. სხვებმაც იმის ჩამოსწვრივ კლდეზე გაამწკრივეს ქუდეები. მას აქეთ არწივის საბრძანებელს "ქუდოვანინ დაერქვა. მონადირენი და მწყემსნი, როგორც არაკს, ისე უამბობენ სოფელთ "ქუდოვანისნ ამბავს. ამბობენ: "ამჟამად სჩანს ქუდეები კლდეზე, ზოგი თეთრად, ზოგი შავად, სხვა წითლად და ლურჯად...ნ ფრინველთ გაიგეს მელიას გამარჯვება, სარდიონისა და იმის ცხენების დაღუპვის ამბავი, მთელი ერთი თვე კარგს დროებას ატარებდნენ დიამბეგის ნაპატივარ ცხენების ლეშზე.

1898 წ.